geograafilisele organismile eeskujulikumalt kätte näidatud ta asend teda ümbritsevas maa-alas.

L ä h i - t a g a m a a ulatuse määrab eeskätt linna liiklemisasend (maan-, vee- ja raudteestik) ja linna enda, aga ka teiste võistlevate linnade teotsemine ning asukoht. Selliste võistlejate linnade sõõri moodustavad kõige pealt lähemad, s. o. Valga, Viljandi, Paide, Rakvere, Narva, Oudova, Pihkva, Petseri ja Võru. On loomulik, et Tartu lähi-tagamaa piirid mainitud v õ i s t l u s s õ õ r i seespool üldisimais joonis on kätte näidatud. Ta täpsama ulatuse leiame alles siis, kui plaanikalt uurime mais- ja veeteestikku ning nende liiklemist.

Et Tartusse koonduva ja siit lähtuva m a a n t e e s t i k u g a sidestuvat lähitagamaad määrata, selleks on ärakasutatavad Tartu linna-uurimise toimkonna eestvõttel 1922. a. märtsi- ja aprillikuus sooritatud maanteede liiklemisvaatluste tulemused (7a) (203) (216).

Tartu on järgmise kodarmaanteestiku keskmeks:
1) Tallinna maantee: Tartu—T a l l i n n a,
2) Narva „ Tartu<Mustvee / Kallaste>N a r v a,
3) Räpina ehk Jaama maantee: Tartu—Räpina—P e t s e r i,
4) Võru ehk Pihkva „ Tartu<V õ r u—Petseri—P i h k v a / Otepää—Antsla
5) Riia maantee: Tartu<V a l g a—R i i a / Nõo—Pikasilla—V i l j a n d i
6) Viljandi maantee: Tartu—Viljandi
7) Paide „ Tartu—Paide

Neil vaatlusil loeti kahe öö-päeva jooksul (31. III. ja 3. IV. 1922) kõik linna saabuvad ja linnast lähtuvad jalgsi ning sõidukeil liiklevad inimesed ja registriti saabumis- ning lähtekoht ühes linna toodavate ning linnast viidavate produktega. Sel teel saadud andmed kinnistavad, et Tartu lähi-tagamaa ei kata mitte üksi Tartu maakonda, vaid ulatub sellest läänes, edelas ja eriti lõunas ning lõunakagus kaugele üle (vt. kartogramm V). Lähi-tagamaa ja linna vahelisest päevasest liiklemisest võtsid osa maanteid kaudu Tartumaa valdadest 57 (89%), Võrumaa omist 14 (30%), Valgamaast 5 (25%), Viljandimaalt 8 (21%), Petserimaalt 1 (9%) ja Pärnumaalt 1 (2%), kokku 86 valda, s. t. 22% kogu Eesti valdadest. See ei ole mitte ainult sümbolne kokkulangemine, et Tartu kui 22,6%-line osa kodumaa linnastikust (vt. ptk.: maa-alaliste ja rahvastikuliste elementide võrdlus), seob enda lähi-tagamaas samavõrdelise osa kodumaast, vaid see viitab kindlaimalt Tartule kui Eesti kaguveerandi valitsevale tulunduslikule ja liiklemiskeskusele ning näitab, et ta lähi-tagamaa määramiseks tarvitatud meetod on sobiv. Mainime edasi, et saabuvaist aineist olid esimesel kohal liha ja teravili, neile järgnesid jahu, kartulid, piim, või, munad, herned, oad, tangud, kalad jne., lühidalt — loodusliku toodangu saadused, aga ka seda, et samal ajal lähtusid maanteid kaudu tagamaale mitmesugused kultuurtoodangu saadused manufaktuur-, koloniaal-, ümbertöötatud naha-, toidu- ja maitseainete, põllutöö-riistade ja muude põllunduses vajalikkude tarbeainete, väetus- ja ehitusmaterjalide näol, siis alles valmib tunnetus linnast kui peamiselt kultuurtootelisest ja edasipoetavast agglomeratsioonist, mis on tihedas ja saalivas liiklemises oma toitumis- ja viiramisalaga. Tuginedes Peipsi rannikule küünib see ühest küljest Jõgeva ja Mustvee taha Virumaa piirini, haarab siis Võrtsjärve nõo ümber ja jookseb kurmulise kaarena sealt edasi Tõrva, Antsla, Sulbi, Võru ja Võõpsuni. Allakriipsutatav on ta ulatus isegi Võru ja Viljandi linna lähedusse, kõnelemata üksikuist kaugemaist eksklaavest Pärnu-, Viljandi-, Võru- ja Petserimaal (Halliste, Õisu, Vastseliina, Pangevitsa).

Tartu, lk. 202